

“VAQT” KONSEPTINING LINGVOMADANIY MODEL: INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARI QIYOSI

<https://doi.org/10.70728/phil.v05.i02.037>

Rahimov Suxrobjon Baxtiyor o‘g‘li

rahimov.suxrob@icloud.com

Ilmiy rahbar: Bazarov Sobir Bektashevich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot “vaqt” konseptining ingliz va o‘zbek tillarida til-tafakkur-madaniyat kesishmasida qanday modellashtirilishini lingvomadaniy (linguocultural) yondashuv asosida qiyosiy yoritadi. Zamonaviy kognitiv lingvistika vaqtni bevosita kuzatilmaydigan abstrakt domen sifatida ko‘radi; shu bois u ko‘pincha fazo, harakat, resurs, me‘yor, tabiat sikllari kabi tajribaviy domenlar orqali “ko‘rinadigan” qilinadi. Turli fanlar kesishmasidagi sharhlar vaqt tushunchalarining, ayniqsa, “fazoviylashtirilgan vaqt” (space-time mapping) mexanizmlarining til, imo-ishora, madaniy amaliyot va psixologik tajriba bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi. Tadqiqotda lingvomadaniy model “yadro-yaqin periferiya-uzoqqa cho‘zilgan periferiya” tamoyili bo‘yicha talqin qilinadi: yadro qatlamda leksik-semantik belgilash (vaqt, payt, zamon; time, moment, era), yaqin periferiyada paremiologiya va frazeologiya (maqol, matal, idiom), uzoq periferiyada esa diskursiv va pragmatik me‘yorlar (punktuallik, “erta-kech” qadri, rejalash uslubi) tahlil qilinadi. Empirik qismda ochiq manbalardagi paremiologik birliklar va idiomatik ifodalar asosida tuzilgan mini-korpus (n=240; har til bo‘yicha 120 birlik) MIP (Metaphor Identification Procedure) kabi tekshiriladigan usulga tayanib konseptual metafora va freymlar bo‘yicha kodlandi. Natijalarda ingliz tilida vaqtning resurs/kapital sifatida konseptuallashuvi (“TIME IS MONEY” tipidagi ramkalar) nisbatan yuqori ulush ko‘rsatishi, o‘zbek tilida esa vaqtning “fursat”, “baraka”, “sikl” va “qadr” bilan bog‘langan freym-lari faolroq ekani aniqlanadi. Qiyosiy tahlil tarjima, til o‘qitish va madaniyatlararo muloqot uchun amaliy xulosalar beradi.

Kalit so‘zlar: konsept, lingvomadaniyat, temporallik, paremiologiya, frazeologiya, konseptual metafora, fazoviylashtirilgan vaqt, qiyosiy tahlil, MIP

LINGUOCULTURAL MODEL OF THE CONCEPT OF “TIME”: THE RELATIONSHIP OF ENGLISH AND UZBEKISTAN

Rahimov Sukhrobjon Bakhtiyor oğlu

rahimov.sukhrob@icloud.com

Scientific supervisor: Bazarov Sobir Bektashevich
Termez University of Economics and Service

Abstract: This study provides a comparative analysis of how the concept of “time” is modeled in English and Uzbek at the intersection of language-thought-culture, using a linguocultural approach. Modern cognitive linguistics views time as an abstract domain that is not directly observable; therefore, it is often made “visible” through experiential domains such as space, movement, resources, norms, and natural cycles. Interdisciplinary reviews demonstrate the connection between time concepts, especially the mechanisms of “space-time mapping,” with language, gesture, cultural practice, and psychological experience. The study interprets the linguistic-cultural model according to the principle of “core-near periphery-far periphery”: lexical-semantic designations (time, moment, era) are analyzed in the core layer, paremiology and phraseology (proverb, proverb, idiom) are analyzed in the near periphery, and discursive and pragmatic norms (punctuality, the value of “early-late”, planning style) are analyzed in the far periphery. In the empirical part, a mini-corpus (n=240; 120 units for each language) based on paremiological units and idiomatic expressions in open sources was coded for conceptual metaphors and frames using a testable method such as MIP (Metaphor Identification Procedure). The results show that in English, the conceptualization of time as a resource/capital (“TIME IS MONEY” type frames) has a relatively high share, while in Uzbek, frames of time associated with “opportunity”, “blessing”, “cycle” and “destiny” are more active. The comparative analysis provides practical conclusions for translation, language teaching and intercultural communication.

Keywords: concept, linguoculture, temporality, paremiology, phraseology, conceptual metaphor, spatialized time, comparative analysis, MIP.

KIRISH

Vaqt konsepti tilshunoslikda “oddiy leksik ma’no” doirasidan ancha keng hodisa sifatida talqin qilinadi: u jamiyatning kundalik hayot tajribasi, mehnat ritmlari, marosimlar, rejalash odatlari, axloqiy-didaktik me’yorlari va hatto badiiy tafakkurida barqarorlashgan semantik-pragmatik “kontur”dir. Shu sababli “vaqt”ni lingvomadaniy model sifatida qurish, bir tomondan, konseptning universal (inson kognitsiyasiga xos) mexanizmlarini, ikkinchi tomondan esa har bir til-madaniyatning o’ziga xos (etnomadaniy) interpretatsiyalarini ajratib ko’rsatish imkonini beradi. Zamonaviy kognitiv tadqiqotlar vaqt tushunchalarining ko’p hollarda fazo orqali tasavvur qilinishini ko’rsatadi: masalan, “oldin-keyin”, “uzoq o’tmish”, “yaqin kelajak”, “yaqinlashib kelayotgan mavsum”, “orqada qolgan yillar” kabi ifodalar vaqt munosabatlarini fazoviy munosabatlar bilan “tushuntiradi”. Shu yondashuvning kuchli

dalili shundaki, vaqt faqat “til yuzasi”da emas, balki kognitiv jarayonlarda ham fazoga tayangan holda qayta ishlanishi mumkin: tajriba va sharhlar vaqt konseptlari til va madaniyat bilan vositalanishini, lekin ular tanaviy tajriba bilan ham chuqur ildizlanganini urg‘ulaydi.

Tadqiqotning dolzarbligi bir necha omil bilan izohlanadi. Birinchidan, “vaqt” konsepti qiyosiy lingvomadaniyatshunoslikda “kalit konseptlar” qatoriga kiradi: u qadriyatlar iyerarxiyasi, intizom va me’yorlar, mehnat etosi, ijtimoiy muloqotning tezligi va “navbat/ustuvorlik” kabi pragmatik ko‘rsatkichlar bilan bevosita bog‘liq. Ikkinchidan, ingliz tili global kommunikatsiya tili sifatida ko‘plab sohalarda vaqtni “resurs” sifatida tasvirlovchi birikmalarni normallashtirgan (deadline, schedule, time management, save time va b.). O‘zbek tilida esa vaqt ko‘pincha “fursat”, “baraka”, “g‘animat”, “qadr”, “omad” bilan bir qatorda keladi; bu holat paremiologiyada ham kuchli ko‘rinadi (masalan, “Bugungi ishni ertaga qo‘yma”, “Vaqt - g‘animat, o‘tsa - nadomat”, “Barvaqt qilingan harakat, hosilga berar barakat”). Uchinchidan, tarjima va til o‘qitish amaliyotida vaqt metaforalari hamda paremiologik birliklarning ekvivalentini topish ko‘pincha “so‘zma-so‘z moslik” bilan emas, balki konseptual ramkalar mosligi bilan hal bo‘ladi; demak, konsept modeli amaliy vosita hamdir.

Tadqiqotning maqsadi ingliz va o‘zbek tillarida “vaqt” konseptining lingvomadaniy modelini qurish va model qatlamlarida (yadro-periferiya) qaysi konseptual freymlar ustunligini qiyosiy asosda ko‘rsatishdan iborat. Vazifalar sifatida: (a) vaqt konseptining kognitiv-lingvistik nazariy poydevorini izohlash; (b) paremiologiya va frazeologiyada vaqtning konseptual metafora/freymlarini ajratish; (c) mini-korpus asosida freymlar taqsimotini miqdoriy ko‘rsatish; (d) madaniy-pragmatik implikatsiyalarni (qadriyatlar, didaktika, muloqot strategiyalari) muhokama qilish belgilandi.

METODOLOGIYASI

Nazariy-metodologik asos sifatida uchta yo‘nalish integratsiya qilindi. Birinchisi, konseptual metafora va fazoviylashtirilgan vaqt tadqiqotlari: vaqt ko‘pincha fazo orqali konseptuallashishi, bu esa til (metafora), imo-ishora va kognitiv tajriba darajasida ham aks etishi ko‘rsatilgan. Ikkinchisi, psixologik-eksperimental dalillar: masalan, vaqt davomiyligini baholashda fazoviy axborot “aralashib ketishi” (irrelevant spatial information) mumkinligi, lekin aksincha (fazoni baholashda vaqt axboroti) simmetrik emasligi qayd etilgan; bu vaqt-fazo metaforalarining kognitiv asosi borligini ko‘rsatadigan muhim argumentdir. Shuningdek, til tajribasi vaqtni qanday “yo‘naltirish”iga doir klassik ishlar (ingliz va mandarin misolida) tilning odatiy fikrlashga ta’siri borligini, ammo kuchli determinizm emasligini ta’kidlaydi; bunda bilingual tajriba va o‘rganish yoshi ham rol o‘ynashi mumkinligi qayd etiladi. Shu bilan birga, keyingi sharhlar va qayta tekshiruvlar bu turdagi farqlar “kategorik” emas, vazifa, material, ko‘rsatma tili va madaniy kontekstga bog‘liq murakkab munosabat

ekanini eslatadi. Uchinchi yo‘nalish, lingvomadaniy konsept va paremiologiya: maqol-matal-idiomlar jamiyatning “siqilgan” tajribasi bo‘lib, konseptni qadriyatli (aksiologik) va didaktik talqinda mustahkamlaydi; o‘zbek badiiy matnlarida ham vaqt konsepti deiktika, temporal rakurs, ekstralingvistik omillar bilan birga verballashishi ko‘rsatiladi.

Empirik material va metodlar. Tadqiqotning empirik bazasi sifatida ochiq manbalardagi paremiologik birliklar ro‘yxatlari va ilmiy maqolalarda keltirilgan tipik vaqt paremiyalari tanlandi. O‘zbek tomoni uchun “Vaqt va fursat qadri haqida maqollar” kabi tematik jamlanmalardan hamda ommaviy ilmiy tahlillarda uchraydigan vaqt birliklaridan foydalanildi; bu ro‘yxatlar o‘zbek paremiologiyasida vaqtning “barvaqt-bevaqt”, “bugun-erta”, “mavsum-baraka”, “qadr-nadomat” kabi didaktik oppozitsiyalar bilan berilishini ko‘rsatadi. Ingliz tomoni uchun vaqt paremiyalarini jamlagan maqolalardagi tipik birliklar (“time flies”, “time heals all wounds”, “time is money”, “in the nick of time”, “time and tide wait for no man” va b.) tayanch nuqta bo‘ldi. Natijada mini-korpus tuzildi (n=240): har til bo‘yicha 120 ta paremiologik va idiomatik birlik. Tanlash mezonlari: (1) birlik tarkibida time/vaqt/payt/zamon yoki bevosita temporal sema (bugun/ertaga/kecha; early/late/soon) bo‘lishi; (2) birlikning barqaror qo‘llanishi (maqol, matal, idiom); (3) semantik jihatdan “vaqtni baholash/yo‘naltirish/tejavash/kechiktirish” kabi konseptual harakatni ifodalashi.

Metaforik birliklarni aniqlashda tekshiriladigan, bosqichma-bosqich protokol zarur bo‘lgani uchun MIP (Metaphor Identification Procedure) mantiqidan foydalanildi: kontekstual ma‘no va “asosiy” (basic) ma‘no farqiga qarab metaforik qo‘llanish belgilandi, so‘ng konseptual domenlararo ko‘chish ehtimoli baholandi. Har bir birlik konseptual freymga biriktirildi; freymlar kognitiv adabiyotlarda keng tarqalgan vaqt metaforalari hamda o‘zbek paremiologiyasining didaktik semantikasi asosida ishlab chiqildi. Taqqoslash uchun qo‘shimcha tayanch sifatida ingliz korpusida “TIME IS MONEY” metaforasining real qo‘llanishiga doir korpus-tahlil natijalari ham inobatga olindi (masalan, COCA korpusida 219 ta TIME IS MONEY metaforik qo‘llanishi qayd etilishi, “spend/waste/save time” kabi birliklarning ustuvorligi).

Natijalar:

Lingvomadaniy model va freymlar. “Vaqt” konseptini uch qatlamli model sifatida tasvirlash mumkin.

Yadro qatlam. Yadroda vaqtning “o‘lchov” va “tartib” sifatidagi minimal semalari turadi: davomiylilik (duration), ketma-ketlik (sequence), payt/moment, davr/era, boshlanish-tugash, “erta-kech” koordinatalari. Ingliz tilida time so‘zi ko‘pincha umumiy o‘lchov birligi, belgilangan muddat va rejalash birliklari bilan kollokatsiyada keladi (time management, on time, in time, overtime, deadline). O‘zbek tilida vaqt/payt/zamon uchligi yadro semasini beradi: “vaqt” ko‘proq aksiologik (qadr)

soyaga, "payt" situativ moslikka, "zamon" esa tarixiy-davriy ko'lamga moyil bo'lishi mumkin; bu farqlar paremiologik va badiiy diskursda kuchayadi.

Yaqin periferiya. Bu qatlamda maqol-matal-idiomlar konseptni baholashga majbur qiladi: vaqt "qadrlanadigan" narsa, "o'tib ketadigan" hodisa, "kutiladigan" fursat, "kechikish" uchun jazoga olib boradigan omil sifatida kodlanadi. O'zbek paremiyalarida "barvaqt" kategoriyasi hosildorlik va baraka bilan bevosita bog'lanadi: "Barvaqt qilingan harakat, hosilga berar barakat"; "Bahorgi harakat - kuzgi barakat"; "Bugungi ishni ertaga qo'yma". Shu qatlam vaqtni nafaqat o'lchov, balki axloqiy norma sifatida talqin qiladi. Ingliz paremiyalarida esa vaqt "to'xtamaydigan oqim" va "resurs" sifatida parallel yashaydi: "time flies", "time and tide wait for no man" (vaqt kimgadir moslashmaydi), "time is money" (vaqtni isrof qilish - resursni yo'qotish) kabi birliklar buni ko'rsatadi.

Uzoq periferiya. Bu qatlam diskursiv me'yorlar va ijtimoiy amaliyotlar bilan bog'liq: uchrashuv vaqtiga munosabat, kechikishning ijtimoiy bahosi, rejalashning "qattiq" yoki "moslashuvchan" bo'lishi, "muddat"ni ma'nolash, marosim va diniy ritmlar orqali vaqtni bo'lish. Bu qatlamni bevosita "maqol"dan o'lchash qiyin, ammo paremiologiya va badiiy matnlar undagi qadriyatni kodlaydi: o'zbek madaniy kontekstida mavsumiylik ("bahor-kuz"), dehqonchilik ritmi va "fursatni boy bermaslik" g'oyasi kuchli bo'lishi, ingliz tilida esa industrial-institutsional vaqt (deadline, schedule) ramkalari tez-tez normativlashishi mumkin. Buni stereotipga aylantirmasdan aytish muhim: til faqat "madaniyat oynasi" emas, balki institutlar va kommunikativ ehtiyojlar bilan o'zgarib turadigan tizimdir.

Mini-korpus bo'yicha miqdoriy taqsimot natijalari quyidagi umumiy manzarani berdi (n=120+120). Ingliz to'plamida vaqtning resurs/kapital sifatidagi freymi 32 birlikni tashkil etdi (26,7%): save/spend/waste time tipidagi konstruksiyalar va "time is money" g'oyasiga yaqin paremiyalar shu yerga kirdi; harakatlanuvchi obyekt/oqim freymi 24 birlik (20,0%) bo'ldi (time flies; time is running out; against the clock kabi); imkoniyat/fursat freymi 15 birlik (12,5%); "shifokor/ustoz" (time heals; time will tell) 12 birlik (10,0%); "konteyner" (in time/out of time; at the time) 10 birlik (8,3%); "o'lchov-tartib" 10 birlik (8,3%); "tabiat sikli" 9 birlik (7,5%); "dushman/kemiruvchi" (time will destroy; time eats away) 8 birlik (6,7%). O'zbek to'plamida "fursat-imkon" freymi 28 birlik (23,3%) bo'lib, "Bugungi ishni ertaga qo'yma", "Bozordan qolgan bir kun qolar, ekishdan qolgan bir yil qolar" kabi didaktik konstruktsiyalarni qamrab oldi; "sikl-mavsum-baraka" freymi 22 birlik (18,3%) (bahor/kuz, ekish/hosil oppozitsiyalari); "qadr-oltin-g'animat" freymi 20 birlik (16,7%) ("Vaqt - g'animat, o'tsa - nadomat"; "Vaqt ketdi - baxt ketdi"; "Vaqt aqchadur, g'ofil bo'lma, qochadur"); "harakat/oqim" freymi 18 birlik (15,0%) ("Ko'z ochib-yumguncha", "Vaqt tog'ni yemirar..." kabi vaqtning "o'tishi/kemirishi"); "o'lchov-tartib" 12 birlik (10,0%); "dushman/kemiruvchi" 8 birlik (6,7%); "shifokor/ustoz" 6 birlik (5,0%); "resurs/pul"

freymi 6 birlik (5,0%). Bu raqamlar “butun til” uchun qat’iy statistik hukm emas, ammo paremiologik fonda qaysi konseptual aksentlar ko‘proq “kristallashgan”ini ko‘rsatadigan ishonchli indikator sifatida xizmat qiladi.

Qiyosiy tahlilning eng muhim topilmasi shuki, ikkala tilda ham vaqt ko‘pincha fazo va harakat orqali konseptuallashadi (ya’ni “vaqt oqadi/ketadi”, “yaqinlashadi”, “oldinda/ortda” kabi), bu holat vaqtning fazoviylashtirilishi haqidagi umumiy nazariy xulosalar bilan mos keladi. Shu bilan birga, ingliz paremiyalarida vaqtning “iqtisodiy resurs” sifatida kodlanishi o‘ta produktiv; bu nafaqat kundalik iboralarda, balki korpus-tahlillarda ham ko‘rinadi: masalan, COCA materiallari bo‘yicha “TIME IS MONEY” metaforasi “spend/waste/save time” kabi fe’llar atrofida yuqori chastota bilan namoyon bo‘lishi qayd etilgan. O‘zbek paremiyalarida esa vaqtning “baraka” bilan bog‘lanishi (barvaqt-hosil-barakat) hamda “g‘animatlik” (o‘tib ketishdan afsus/nadomat) temasi kuchli. Qiziqarli kesishma nuqta ham bor: o‘zbek paremiyalarida “Vaqt aqchadur” kabi birliklar inglizdagi “time is money” bilan konseptual jihatdan juda yaqin turadi, lekin o‘zbek variantida “qochib ketadigan, g‘ofil bo‘lma” kabi axloqiy ogohlantirish kuchliroq.

Muhokama: til-madaniyat-kognitsiya munosabati. Bu natijalarni “til madaniyatni to‘liq belgilaydi” degan kuchli Whorfcha determinizmga aylantirish ilmiy jihatdan xavfli. Tajribalar shuni ko‘rsatadiki, til odatiy fikrlash yo‘llarini shakllantirishda kuchli vosita bo‘lishi mumkin, lekin u tafakkurni mutlaq tarzda “qamalab qo‘ymaydi”; masalan, mandarin va ingliz tilidagi fazoviy metaforalar farqi temporal vazifalarda priming ta’siri va bilingvallik tajribasi bilan bog‘liq topilmalar bergan bo‘lsa-da, keyingi sharhlar bu farqlar vazifa va kontekstga sezgirligini, ayrim replikatsiyalarda natijalar mustahkam chiqmaganini ham ko‘rsatadi. Demak, ingliz va o‘zbekdagi farqlarni ham “mutlaq qarama-qarshilik” sifatida emas, “paremiologik fonda aksentlar farqi” sifatida talqin qilish to‘g‘riroq: til birliklari jamiyatning tarixiy tajribasi, institutlari, iqtisodiy amaliyoti, ta’lim va tarbiya diskursi bilan birga ishlaydi.

O‘zbek paremiologiyasida vaqt ko‘pincha “tarbiyaviy imperativ” bilan keladi: “ertaga qo‘ymaslik”, “barvaqt qilish”, “bevaqt ishning oqibati”, “bahorning bir kuni yilga tatir” kabi formulalar vaqtni boshqarishning axloqiy-amaliy normalarini beradi. Bu yerda vaqt - faqat “o‘lchov” emas, balki “to‘g‘ri yashash”ning sinov mezon. Ingliz paremiyalarida ham didaktika bor, ammo didaktika ko‘pincha “resurs” va “shoshilinchlik” (urgency) bilan uyg‘unlashadi: “time and tide wait for no man” vaqtning ijtimoiy subyektga bo‘ysunmasligini, “in the nick of time” esa muhim muddat chegarasini bildiradi. Ushbu farqlar tarjimada ayniqsa seziladi: masalan, “waste time”ni o‘zbekchada faqat “vaqtni isrof qilmoq” deb berish semantik jihatdan to‘g‘ri, lekin paremiologik ohangda “Vaqt - g‘animat” tipidagi aksiologik soyani ham uyg‘otish kerak bo‘lishi mumkin; aksincha, “Vaqt ketdi - baxt ketdi”ni inglizchaga

soʻzma-soʻz koʻchirishdan koʻra, “missed time means missed chances” kabi imkoniyat/fursat freymi bilan berish kommunikativ ekvivalentlikni oshiradi.

Vaqt konseptining lingvomadaniy modeli badiiy diskursda yanada murakkablashadi: vaqt faqat “oʻtadigan” narsa emas, balki xotira, kechinma, deiktik nuqta (“hozir-oʻsha payt”), ijtimoiy makon va mentalitet bilan bogʻliq “rakurs”ga aylanadi. Oʻzbek adabiy tahlillarda vaqt konseptining verballashuvi deiktika, temporal rakurs, ekstralingvistik omillar bilan birga koʻrilishi bejiz emas; bu, konsept modelida uzoq periferiyaning naqadar muhimligini koʻrsatadi. Shu nuqtada metodologik jihatdan bir xulosaga kelinadi: vaqt konseptini “faqat lugʻat” bilan oʻlchab boʻlmaydi; paremiologiya, diskurs va madaniy amaliyotlar konseptning “haqiqiy ishlash mexanizmi”ni ochadi.

Amaliy implikatsiyalar. Til oʻqitish (EFL/ESL va ona tili metodikasi) doirasida vaqt konsepti boʻyicha ishlash oʻquvchilarda metaforik kompetensiyani, pragmatik moslikni va tarjima sezgirligini oshiradi. Masalan, ingliz tilida “time management” mavzusi oʻtilganda “save/spend/waste time” konstruksiyalarining ortida yotgan konseptual ramka tushuntirilsa, oʻquvchi uni oddiy kollokatsiya sifatida emas, konseptual tizim sifatida oʻzlashtiradi; oʻzbek tilida esa “barvaqt-baraka” bogʻlanishi va “gʻanimat-nadomat” oppozitsiyasi tarbiyaviy diskursda qanday ishlashi koʻrsatilsa, paremiologik birliklar “eslab qolish” emas, “maʼno ishlab chiqarish” vositasiga aylanadi. Madaniyatlararo kommunikatsiyada esa uchrashuv va muddatlar boʻyicha kelishuvlar koʻpincha “til osti maʼnolari”ga suyanadi; konsept modeli bu yashirin qatlamni ochib, notoʻgʻri interpretatsiya xavfini kamaytiradi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, ingliz va oʻzbek tillarida “vaqt” konsepti universal kognitiv mexanizmlarga (ayniqsa, fazo-vaqt bogʻlanishi va harakat metaforalari) tayansa-da, paremiologik fonda ularning aksiologik urgʻulari farqlanadi: ingliz tilida resurs/kapital va muddat-intizom ramkalari nisbatan kuchli, oʻzbek tilida esa fursat, qadr, baraka va mavsumiy sikl ramkalari faol. Bu farqlarni “mutlaq madaniy tip” sifatida emas, lingvomadaniy tizimning turli tarixiy-institutsional sharoitlarda barqarorlashgan diskursiv mahsuli sifatida koʻrish ilmiy jihatdan aniqroq. Shu bilan birga, mini-korpusga tayangan natijalar kelgusida katta korpuslar, soʻrovlar, tajribalar va tarjima materiallari bilan kengaytirilsa, modelning ishonchliligi va prognoz quvvati ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Núñez R., Cooperrider K. The tangle of space and time in human cognition // Trends in Cognitive Sciences. 2013. Vol. 17(5). P. 220-229.

[2] Boroditsky L. Metaphoric Structuring: Understanding Time through Spatial Metaphors // Cognition. 2000. Vol. 75(1). P. 1-28.

- [3] Boroditsky L. Does Language Shape Thought?: Mandarin and English Speakers' Conceptions of Time // *Cognitive Psychology*. 2001. Vol. 43(1). P. 1-22.
- [4] Casasanto D., Boroditsky L. Time in the Mind: Using Space to Think About Time // *Cognition*. 2008. Vol. 106. P. 579-593 (SSRN preprint).
- [5] Chen J.-Y., O'Seaghdha P. Do Mandarin and English speakers think about time differently? Review of existing evidence and some new data // *Journal of Chinese Linguistics*. 2013. Vol. 41(2). P. 338-358.
- [6] Pragglejaz Group. MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse // *Metaphor and Symbol*. 2007. Vol. 22(1). P. 1-39.
- [7] Cao Y., Graham S. A corpus analysis of time is money metaphors in American English // *International Journal of English and Studies*. 2025.
- [8] Boltaqulova G.F. Paremiological units representing time in English // *American Journal of Pedagogical and Educational Research*. 2023. Vol. 12.
- [9] Ziyouz.uz. Vaqt va fursat qadri haqida maqollar (elektron manba). 2013.
- [10] Bahramovna, Y. S. (2022). Etymological And Semantic Analysis Of Clothing Names In Different Systemic Languages. *Web Of Scientist: International Scientific Research*, 83-88.
- [11] Bahromovna, Y. S. (2021). Thematic Division of Clothing Names in English and Uzbek. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 1(2), 61-62.